

بیشگفتار گروه تاریخ حدیث

با آغاز دوره غیبت، حدیث شیعه وارد مرحله جدیدی شد که با دوره پیشین متفاوت بود. دوره حضور آشکار امام در میان مردم سرآمده بود و صدور حدیث به پایان خویش نزدیک می‌شد. پس از اتمام دوره غیبت صغری و توقف توقیعات صادر شده از ناحیه مقدسه. عالمان شیعه و راویان حدیث، تدوین مجامع و کتاب‌های حدیثی را — که از دوره حضور آغاز شده بود — به صورت گسترده‌تری پیگیری کردند. حوزه‌های حدیثی که در گوشه و کنار پدید آمده بودند، به تدریج به مراکز بزرگ حدیثی تبدیل شدند و گاه، مکتب حدیثی خاصی پدید می‌آمد که دارای مبانی و امتیازات ویژه بود. عالمان شیعی، افزون بر تدوین تک نگاری‌های حدیثی در موضوعات متفاوت، جوامع حدیثی کارآمدی را پدید آوردند. در این سال‌های طولانی — که نزدیک به دوازده قرن استمرار یافت —، حدیث شیعه تحولات پر فراز و نشیبی را پشت سر گذارده است که گاه در اوج بوده و هواخواهان، مروّجان و مؤلفان بسیار داشته و گاه در محاق رفته و از اقبال کمتری برخوردار بوده است. سده‌های چهارم، پنجم، یازدهم و دوازدهم هجری و نیز دوره معاصر از دوره‌های رشد و رونق حدیث شیعی به شمار می‌آیند. حدیث شیعه در حوزه‌ها و مناطق مختلف جغرافیایی نیز دارای خصوصیات و مشخصه‌هایی است که شناخت این مناطق و مراکز حدیثی نیازمند جستجو، تحقیق و پژوهش‌های جداگانه است.

شناخت سیر تدوین حدیث شیعه در طول تاریخ و فراز و نشیب‌های آن و همچنین مناطق و مراکز آن به عهده «تاریخ حدیث» است — که رشته‌ای واسطه میان دو دانش حدیث شناسی و دانش تاریخ است.

دانش‌های حدیثی به چهار دسته: فقه الحدیث، درایه یا مصطلح الحدیث، رجال و تاریخ حدیث، بخش پذیر است که تاریخ حدیث، عهده دار بررسی احوال محدثان، متون و مکتوبات حدیثی، حوزه‌ها و مراکز حدیثی، نحوه انتقال متون و دانش‌های حدیثی (حلقه‌های شاگردی و استادی) و همچنین، بررسی سیر تطوّر سه دانش حدیثی یاد شده دیگر و شناسایی آثار مربوط به این سه حوزه است.

مطالعه تاریخ حدیث، شرط لازم برای تحقیق صحیح در حوزه‌های مختلف علوم حدیث است؛ چرا که، حدیث، یک پدیده تاریخی است که نمی‌توان بدون در نظر گرفتن مسیر تاریخی‌اش، در زوایای آن، بحث دقیقی را ارائه کرد. قطعاً مطالعه در سند حدیث یا متن آن و یا هر موضوع دیگر مرتبط با آن، به صورت موردی و بدون توجه به همه یا بخش‌هایی از تاریخ حدیث، تنها مطالعه‌ای ذهنی و انتزاعی خواهد بود و در موارد بسیاری، بیم آن وجود دارد که نتیجه این گونه مطالعات، به دور از واقعیت باشد. از سوی دیگر، حدیث، به عنوان پدیده‌ای تاریخی، مورد هجوم شبهات تاریخی هم قرار گرفته است؛ شبهاتی که نمی‌توان آنها را بدون مطالعه تاریخ حدیث، پاسخ گفت. به علاوه، اتصال حدیث به عصر معصوم و نفی تحریف از آن را باید با مطالعات تاریخی به اثبات رساند و بدین گونه، پشتوانه علمی حدیث را شناخت.

با توجه به این ضرورت‌ها، گروه تاریخ حدیث «پژوهشکده علوم و معارف حدیث»، از سال‌ها پیش بر آن شده است تا مطالعه و پژوهش‌هایی را در این موضوع، به انجام برساند که در این راستا سه کلان طرح و پروژه در این گروه پیگیری شده است.

۱. طرح تاریخ حدیث شیعه (از قرن اول تا عصر حاضر)

۲. طرح تاریخ مناطق و مراکز حدیثی شیعه

۳. طرح تفکر حدیثی محدثان بزرگ و جریان‌های حدیثی

در طرح اول مباحثی که در هر دوره مورد بحث مورد توجه بوده اند، عبارت‌اند از: شرایط اجتماعی — فرهنگی، حوزه‌های علمی — جغرافیایی، عالمان حدیث پژوه، زمینه‌های فعالیت‌های حدیثی، گونه‌های نگارش‌های حدیثی، علوم حدیث، اجازات و مشایخ اجازة. معرفی مهم‌ترین فعالیت‌های حدیثی هر عصر نیز از دیگر اطلاعات موجود در این مجموعه است. از این مجموعه

تاکنون این کتاب‌ها چاپ شده است :

۱. تاریخ حدیث شیعه در سده‌های چهارم تا هفتم هجری
  ۲. تاریخ حدیث شیعه در سده‌های هشتم تا یازدهم هجری
  ۳. تاریخ حدیث شیعه در سده‌های دوازدهم تا سیزدهم هجری
  ۴. تاریخ حدیث شیعه از آغاز سده چهاردهم تا امروز
- در کلان طرح «تاریخ حدیث مناطق» نیز ، وجود راویان و محدثان چشم‌گیر در یک منطقه، تدوین آثار حدیثی در آن، شکل‌گیری اندیشه تأثیرگذار و وجود مدارس و حلقه‌های درسی در یک ناحیه جغرافیایی، از شرایط و لوازم صدق عنوان یک مرکز یا منطقه حدیثی است که مدینه ، کوفه ، بغداد ، ری ، قم و خراسان ، حله ، اصفهان ، بحرین و نجف از مهمترین مناطق حدیث شیعه به شمار می روند. از این مجموعه نیز تاکنون آثار زیر به چاپ رسیده است :

۱. مکتب حدیثی شیعه در کوفه تا پایان قرن سوم هجری
  ۲. اندیشه شناسی محدثان حله
  ۳. تاریخ حدیث شیعه در ماوراء النهر و بلخ
- از کلان طرح سوم که مربوط به جریان‌های حدیثی و اندیشه شناسی محدثان بزرگ است نیز این آثار چاپ شده است:

۱. المناهج الروائیه عند الشریف المرتضی
  ۲. اخباریگری
  ۳. عرضه حدیث بر قرآن
  ۴. زبده و حدیث امامیه
- اما کتاب حاضر که سعی دارد تا حلقه دیگری از کلان طرح اول گروه تاریخ ، یعنی مجموعه تاریخ حدیث شیعه را تکمیل و ارائه نماید، به همت و تلاش محقق گرامی جناب آقای دکتر مهدی سلیمانی آشتیانی فراهم شده است که در این جا لازم است از مولف محترم و همه پژوهشگران گرامی پژوهشگاه قرآن و حدیث که امکان تحقیق و نشر این اثر را فراهم نمودند تشکر و قدردانی نماییم. توفیق همه این عزیزان را در خدمت به معارف نورانی اسلامی از خداوند متعال خواستاریم .

گروه تاریخ حدیث

پژوهشکده علوم و معارف حدیث

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار گروه تاریخ حدیث
۹	درآمد
۱۲	الف. دامنه، پیشینه و روش تحقیق
۱۴	ب. شناسایی و ارزیابی مهمترین منابع
۱۴	یکم. طبقات، رجال، زندگی‌نامه‌ها و انساب
۱۶	دوم. مقالات، فتوح و کتاب‌های تاریخی
۱۹	سوم. منابع جغرافیایی
۱۹	ج. تشکر و قدردانی

فصل اول: جغرافیا و تاریخ بحرین

۲۳	گفتار اول: جغرافیا
۲۳	الف. واژه‌کوی بحرین
۲۶	ب. حدود بحرین قدیم و مهمترین مناطق آن
۲۶	۱. هجر
۲۸	۲. المَشَقَر
۲۸	۳. الصَّفَا
۲۹	۴. الزَّارَه
۲۹	۵. جُواتا
۳۰	۶. السابون
۳۰	۷. الغابه
۳۱	۸. دارین
۳۱	۹. القَطِيف
۳۲	۱۰. الحَطَّ
۳۳	۱۱. أحساء
۳۵	۱۲. العُقَير
۳۶	۱۳. أوال
۳۶	۱۴. قَطْر
۳۷	ج: جغرافیای انسانی (ساکنان بحرین)
۳۷	یکم. عرب‌ها
۳۷	۱. قَبیلَةُ عبد القیس
۳۹	۲. قَبیلَةُ بکر بن وائل
۴۰	۳. قَبیلَةُ تمیم
۴۱	۴. قَبیلَةُ أزد
۴۱	۵. قَبیلَةُ العتب (بنو عتبہ)
۴۱	۶. قَبیلَةُ ودعه

۴۱	۷. قبیله رزاح بن ربیعہ
۴۱	۸. قبیله طسم و جدیس
۴۲	۹. قبیله دنفل
۴۲	۱۰. قبیله دواتر
۴۲	۱۱. قبیله الدواوده
۴۲	۱۲. قبیله ثعلب
۴۲	۱۳. قبیله ربیعہ بن نزار
۴۳	۱۴. قبیله عامر بن عوف
۴۳	دوم. غیر عرب‌ها
۴۳	۱. ایرانیان
۴۳	۲. سیاحه
۴۴	۳. رُطّی‌ها

۴۵ ..... گفتار دوم: تاریخ

۴۵	الف. بحرین قدیم (بحرین تاریخی)
۴۶	ب. اُوال (مجمع الجزایر بحرین)
۴۸	ج. حیات دینی بحرین قبل از اسلام
۴۸	۱. بت‌پرستی
۴۸	۲. مسیحیت
۴۹	۳. یهودیت
۴۹	۴. زرتشتی
۵۰	۵. آسیتی
۵۰	د. ورود اسلام به بحرین
۵۱	ه. تاریخ سیاسی بحرین بعد از اسلام
۵۱	۱. دوره پیامبر اکرم(ص) تا شهادت امیر المؤمنین ۷ (۱-۴۰ق)
۵۲	۲. دوره حکومت امویان (۴۱-۱۳۲ق)
۵۴	۳. دوره حکومت عباسیان (۱۳۲-۶۵۶ق)
۵۵	یکم. شورش صاحب‌الزنج (۲۵۵-۲۷۰ق)
۵۶	دوم. جنبش قَرْمَطیان (۲۸۶-۴۶۹ق)
۵۹	سوم. حکومت عُثُونی (آل ابراهیم) (۴۶۹-۶۳۶ق)
۶۱	۴. دوره بعد از عباسیان (۶۵۶ق) تا پایان حکومت صفویه (۱۱۰۱ق)
۶۱	یکم. دولت عصفوری (۶۲۰-۷۹۰ق)
۶۲	دوم. دولت جنوری (۸۲۰-۹۳۱ق) و دولت آل شیبیب (۹۳۱-۹۶۰ق)
۶۴	۵. دوره بعد از حکومت صفویه (بعد از ۱۱۳۵ق)
۶۵	۶. دوره اول حکومت سعودی در احساء و قطیف (از ۱۲۰۸ق)
۶۶	۷. دوره دوم حکومت سعودی در احساء و قطیف (از ۱۳۳۱ق)
۶۷	۸. دوره جدید در جزیره بحرین

فصل دوم: حدیث بحرین در عصر حضور

۷۱	گفتار اول: عصر صحابه
۷۱	الف. طلابداران هدايت يا اولين محدثان
۷۳	ب. صحابه پیامبر اکرم(ص) از مردم بحرین و قبیله عبد القیس
۷۷	ج. امتیاز و تشیع قبیله عبد القیس
۸۱	د. معرفی برخی صحابه عیدی بحرانی
۸۴	ه. نامه‌های پیامبر به اهالی بحرین (اولین مکتوبات حدیثی)
۹۴	گفتار دوم: راویان بحرینی امامان شیعه:
۹۴	الف. اصحاب و راویان امیر المؤمنین علی ^۷
۹۴	۱. الأشرف بن جبلة عیدی
۹۴	۲. جَویریه بن مُسهر عیدی کوفی
۹۵	۳. حُکیم بن جبلة عیدی
۹۶	۴. جلاس بن عمرو هَجَری بصری
۹۶	۵. رُشد هَجَری
۹۷	۶. زعل بن جبلة عیدی
۹۷	۷. زید بن صوحان عیدی
۹۹	۸. سیحان بن صوحان عیدی
۹۹	۹. صعصعه بن صوحان عیدی
۱۰۲	۱۰. عبدالله بن حُکیم بن جبلة
۱۰۲	۱۱. عمرو بن مرحوم العیدی
۱۰۲	۱۲. عوف بن بشر الشنی
۱۰۳	۱۳. منذر بن مالک بن قطعه عوفی بصری عیدی
۱۰۳	۱۴. ابو عمرو (ابو عمر) عیدی
۱۰۳	۱۵. جابر عیدی
۱۰۴	ب. راویان امام حسن بن علی (ع)
۱۰۴	۱۶. رُشد هَجَری
۱۰۴	۱۷. أبان بن ابی عیاش عیدی بصری، ابو اسماعیل
۱۰۵	ج. راویان امام حسین ^۷
۱۰۵	۱۸. رُشد هَجَری
۱۰۵	۱۹. عبدالله بن حُکیم بن جبلة
۱۰۵	۲۰. أدهم بن امیه عیدی بصری
۱۰۶	۲۱. سیف بن مالک
۱۰۶	۲۲. عامر بن مسلم بن حسان عیدی بصری
۱۰۶	۲۳. یزید بن نُبیط قیسی عیدی بصری
۱۰۷	۲۴. ابان بن ابی عیاش عیدی بصری، ابو اسماعیل
۱۰۷	د. راویان امام سجاد ^۷
۱۰۷	۲۵. ابان بن ابی عیاش عیدی بصری، ابو اسماعیل
۱۰۸	۲۶. رُشد هَجَری
۱۰۸	۲۷. قُرات بن احنف عیدی

- هـ. راويان امام باقر ٧ ..... ١٠٨
٢٨. ايان بن أبي عيَّاش عيَّاش عيَّاش بصري، ابو اسماعيل ١٠٨
٢٩. ابراهيم بن خالد العطار عيَّاش، ابن أبي مليحة ١٠٨
٣٠. ابراهيم بن نُعيم عيَّاش، ابو الصباح كناني ١٠٨
٣١. رقيد (رقيه) بن مصقلة عيَّاش كوفي ١٠٩
٣٢. عمر بن أُثيَّنه ١١٠
٣٣. فُرات بن أحنف عيَّاش ١١١
٣٤. نجم بن حطيم عيَّاش ١١١
٣٥. يونس بن ابي يعفور ١١١
٣٦. عبدالكريم بن ابي يعفور عيَّاش كوفي ١١٢
٣٧. هارون بن منصور عيَّاش ١١٢
- و. راويان امام صادق ٧ ..... ١١٢
٣٨. ابراهيم بن نعيم عيَّاش، ابو الصباح كناني ١١٢
٣٩. أبو عثمان عيَّاش ١١٣
٤٠. بشر بن صلت عيَّاش ١١٣
٤١. بكار بن عاصم ١١٣
٤٢. بكر بن محمَّد عيَّاش، عابد ١١٣
٤٣. جُفَيْر بن حكيم عيَّاش، ابو منذر ١١٣
٤٤. حُرَيْث بن عُمر عيَّاش ١١٤
٤٥. حسن بن سري عيَّاش انباري، كاتب ١١٤
٤٦. حسين بن حماد بن ميمون عيَّاش، ابو عبدالله ١١٤
٤٧. حسين بن راس عيَّاش ١١٥
٤٩. قيس عيَّاش كوفي ١١٥
٥٠. لَيْث بن كيسان، ابو يحيى عيَّاش بكرى ١١٥
٥١. المثنى بن عبد السلام عيَّاش ١١٥
٥٢. محمَّد بن بهلول بن مسلم عيَّاش ١١٥
٥٣. محمَّد بن حميد عيَّاش ١١٥
٥٤. محمَّد بن حنظله عيَّاش، أبو سلمه ١١٦
٥٥. محمَّد بن شهاب بن علف (علاق) عيَّاش، أبو همام ١١٦
٥٦. محمَّد بن طالب بن عُمر (عمر) عيَّاش ١١٦
٥٧. محمَّد بن عبدالله بن شهاب، ابو عباد عيَّاش ١١٦
٥٨. محمَّد بن مسلم عيَّاش ١١٦
٥٩. محمَّد بن همام عيَّاش، أبو شهاب ١١٦
٦٠. مسعدة بن صدقة، ابو محمد، ابو بشر ١١٦
- مسعدة بن صدقة و روايت صحيفه سجديه ١١٨
٦١. مُسلمه (مسلم) بن سعيد عيَّاش، ابو الأغر ١١٨
٦٢. مُعاذ بن الأسود بن قيس عيَّاش ١١٩
٦٣. معاوية بن عمار دهنى عيَّاش ١١٩

٦٤. نضر (نصر) بن عبدالرحمن عيدي ١٢٠
٦٥. نضر بن عبدالرحمن عيدي، أبو الوليد ١٢٠
٦٦. يونس بن ابي يعفور عيدي ١٢٠
٦٧. حمزة بن ربيع بن عبدالله بن جارود هنلي بصرى عيدي ١٢٠
٦٨. حميد بن سري عيدي ١٢٠
٦٩. خالد بن سري عيدي ١٢٠
٧٠. حفص بن سليم عيدي ١٢١
٧١. خالد بن عامر مسلمي عيدي ١٢١
٧٢. خليل عيدي ١٢١
٧٣. ربيع بن عبدالله بن جارود عيدي بصرى ١٢١
٧٤. سفيان بن سعيد عيدي ١٢٢
٧٥. سفيان بن مصعب عيدي، ابو محمد، شاعر ١٢٢
٧٦. سكين بن عبدالعزيز بصرى ١٢٢
٧٧. سليمان بن عبدالرحمن عيدي (عنزى) ١٢٣
٧٨. شريس أبو غماره عيدي ١٢٣
٧٩. عباس بن عوف عيدي ١٢٣
٨٠. عبد الرحمن بن منذر عيدي ١٢٣
٨١. عبد الصمد بن بشير غرامى عيدي ١٢٣
٨٢. عبد العزيز بن عبدالله عيدي، خزاز ١٢٤
٨٣. عبدالأعلى بن زيد ابو شاكل عيدي (عقدي) ١٢٤
٨٤. عبدالجبار بن مسلم عيدي ١٢٤
٨٥. عبدالله بن ابي يعفور عيدي كوفى ١٢٤
٨٦. عبدالملك عيدي بصرى، ابوبيتان ١٢٦
٨٧. عبدالواحد بن سلمه عيدي ١٢٦
٨٨. عطاء بن عامر عيدي كوفى ١٢٧
٨٩. على بن الحسن عيدي كوفى، ابوالحسن ١٢٧
٩٠. على بن حسين عيدي ١٢٧
٩١. على بن سري عيدي ١٢٧
٩٢. عمر بن أئينه ١٢٧
٩٣. عمرو بن جمنع عيدي ١٢٧
٩٤. عمير بن سويد عيدي ١٢٨
٩٥. عيسى بن ابراهيم عيدي، ابو اسحاق ١٢٨
٩٦. ابوسعيد بن رشيد هجرى ١٢٨
٩٧. عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزم بن خالد بن الفزر عيدي، ابو هفان ١٢٨
٩٨. عمارة بن جوين عيدي بصرى، ابو هارون ١٢٩
٩٩. محمد بن جعفر بن اسماعيل عيدي ١٢٩
١٠٠. محمد بن على بن عبدالرحمن عيدي ١٢٩
- ز. راويان امام كاظم ١٣٠

۱۰۱. ابراهیم بن نعیم عبیدی، ابوالصبح کتانی ۱۳۰
۱۰۲. داود بن علی عبیدی ۱۳۰
۱۰۳. ربیع بن عبدالله بن جارود عبیدی بصری ۱۳۰
- ح. راویان امام رضا^ع ۱۳۰
۱۰۴. داود بن علی عبیدی ۱۳۰
۱۰۵. عبدالله بن محمد حُصَیْنِی (حَضِیْنِی) اهوازی عبیدی ۱۳۰
- ط. راویان امام جواد^ع ۱۳۱
۱۰۶. بکر بن أحمد بن ابراهیم بن زیاد بن موسی بن مالک بن یزید الاشج، ابو محمد ۱۳۱
۱۰۷. مختار بن زیاد عبیدی ۱۳۱
- ی. راویان امام عسکری^ع ۱۳۱
۱۰۸. حجاج بن سفیان عبیدی بصری ۱۳۱
- ک. روایانی که با یک واسطه از امام نقل کرده‌اند: ۱۳۲
۱۰۹. منذر بن جُفَیْر بن حکیم عبیدی ۱۳۲
۱۱۰. محمد بن حسن بن سری عبیدی ۱۳۲
۱۱۱. عبد الله بن جریر عبیدی ۱۳۲
- ل. راویان زن ۱۳۲
۱۱۲. ام الأسود بنت زید بن صوحان ۱۳۳
۱۱۳. أم اوفی (افعی) العبیدیہ ۱۳۳
۱۱۴. أم خالد العبیدیہ ۱۳۳
۱۱۵. أم شوق العبیدیہ ۱۳۳
۱۱۶. بنت رُشَید الهجری ۱۳۴
۱۱۷. مازیة بنت مُقَفِّذ (سعید) العبیدیہ ۱۳۴

گفتار سوم: روابط راویان بحرینی با دیگر مناطق ۱۳۵

- الف. رابطه راویان بحرینی با کوفه ۱۳۶
۱. جایگاه قبیلۀ عبد القیس بحرین در کوفه ۱۳۶
۲. کوفۀ شیعی و محدثان بحرینی ۱۴۰
۱. جَوَیْرِیة بن مُسَهر عبیدی کوفی ۱۴۱
۲. رُشَید هَجَری ۱۴۱
۳. زید بن صوحان عبیدی ۱۴۱
۴. صعصعة بن صوحان عبیدی ۱۴۱
۵. ابراهیم بن نعیم عبیدی، ابوالصبح کتانی ۱۴۱
۶. رقید (رقیه) بن مصقله عبیدی کوفی ۱۴۱
۷. عمر بن اُذَیْنه ۱۴۲
۸. نجم بن حطیم عبیدی ۱۴۲
۹. یونس بن ابی یعفر ۱۴۲
۱۰. عبدالکریم بن ابی یعفر عبیدی کوفی ۱۴۲
۱۱. بشر بن صلت عبیدی ۱۴۲
۱۲. بکر بن محمد عبیدی، عابد ۱۴۲

١٣. حُرَيْثُ بْنُ عُمَيْرٍ عَيْدِي ١٤٣
١٤. حَسَنُ بْنُ سُرَى عَيْدِي انْبِيَارِي، كَاتِبٌ ١٤٣
١٥. حَسِينُ بْنُ حَمَادِ بْنِ مَيْمُونٍ عَيْدِي، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ١٤٣
١٦. حَسِينُ بْنُ رَمَاسٍ عَيْدِي ١٤٣
١٧. قَيْسُ عَيْدِي كُوفِي ١٤٣
١٨. الْمُتَنَّى بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ عَيْدِي ١٤٣
١٩. مُحَمَّدُ بْنُ حَمِيدٍ عَيْدِي ١٤٣
٢٠. مُحَمَّدُ بْنُ حَنْظَلَةَ عَيْدِي، أَبُو سَلْمَةَ ١٤٤
٢١. مُحَمَّدُ بْنُ شَهَابِ بْنِ عَلَافٍ (عَلَّاقٍ) عَيْدِي، أَبُو هَمَامٍ ١٤٤
٢٢. مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَهَابٍ، أَبُو عَبَادٍ عَيْدِي ١٤٤
٢٣. مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَيْدِي ١٤٤
٢٤. مُحَمَّدُ بْنُ هَمَامٍ عَيْدِي، أَبُو شَهَابٍ ١٤٤
٢٥. مُسْلِمَةُ (مُسْلِمٌ) بْنُ سَعِيدٍ عَيْدِي، أَبُو الْأَعْرَجِ ١٤٤
٢٦. مُعَاذُ بْنُ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ عَيْدِي ١٤٤
٢٧. مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمَارٍ دَهْنِي عَيْدِي ١٤٤
٢٨. نَضْرُ (نَضْرٌ) بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَيْدِي ١٤٥
٢٩. نَضْرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَيْدِي، أَبُو الْوَلِيدِ ١٤٥
٣٠. حُمَيْدُ بْنُ سُرَى عَيْدِي ١٤٥
٣١. خَالِدُ بْنُ سُرَى عَيْدِي ١٤٥
٣٢. حَفْصُ بْنُ سَلِيمٍ عَيْدِي ١٤٥
٣٣. خَلْدَةَ بْنَ عَامِرٍ مُسْلِمِي عَيْدِي ١٤٥
٣٤. خَلِيلُ عَيْدِي ١٤٥
٣٥. سَفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ عَيْدِي ١٤٥
٣٦. سَفْيَانُ بْنُ مُصْعَبٍ عَيْدِي، شَاعِرٌ، أَبُو مُحَمَّدٍ ١٤٦
٣٧. سَلِيمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَيْدِي (عَنْزِي) ١٤٦
٣٨. شُرَيْبُ بْنُ أَبِي عُمَارَةَ عَيْدِي ١٤٦
٣٩. عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ مَنْذَرَ عَيْدِي ١٤٦
٤٠. عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ عُرَامِي عَيْدِي ١٤٦
٤١. عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَيْدِي، خَزَازٌ ١٤٦
٤٢. عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ زَيْدِ أَبِي شَاكِرٍ عَيْدِي (عَقْدِي) ١٤٦
٤٣. عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ مُسْلِمٍ عَيْدِي ١٤٦
٤٤. عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَيْدِي كُوفِي ١٤٧
٤٥. عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ سَلْمَةَ عَيْدِي ١٤٧
٤٦. عَطَاءُ بْنُ عَامِرٍ عَيْدِي كُوفِي ١٤٧
٤٧. عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ عَيْدِي كُوفِي، أَبُو الْحَسَنِ ١٤٧
٤٨. عَلِيُّ بْنُ حَسِينٍ عَيْدِي ١٤٧
٤٩. عَلِيُّ بْنُ سُرَى عَيْدِي ١٤٧
٥٠. عُمَيْرُ بْنُ سُؤَيْدٍ عَيْدِي ١٤٧

۱۴۸	۵۱. عیسی بن ابراهیم عبیدی، ابو اسحاق
۱۴۸	۵۲. منذر بن حُفَیر بن حکیم عبیدی
۱۴۸	۵۳. حُرَیث بن عُمیر عبیدی
۱۴۸	۵۴. عبد العزیز بن عبدالله عبیدی، خزاز
۱۴۸	۳. کتاب‌های عبد القیس کوفه
۱۵۰	۴. مساجد بحرینی‌ها در کوفه
۱۵۱	۴ - ۱. مسجد عبد القیس (مسجد سهله)
۱۵۲	۴ - ۲. مسجد صحصعة بن صوحان
۱۵۲	۴ - ۳. مسجد زید بن صوحان
۱۵۶	ب. رابطه راویان بحرینی با بصره
۱۶۰	ج. رابطه راویان بحرینی با دیگر شهرها
۱۶۰	۱. مدائن
۱۶۰	۲. اهواز
۱۶۱	۳. انبار
۱۶۱	۴. سجستان
۱۶۱	۵. هرات
۱۶۱	۶. شام
۱۶۱	۷. یمن
۱۶۱	۸. نیشابور
۱۶۲	۹. کابل
۱۶۲	۱۰. ری
۱۶۲	۱۱. مدینه
۱۶۲	۱۲. قم
۱۶۲	۱۳. گرگان (جرجان)

۱۶۴ گفتار چهارم: آثار حدیثی بحرین در عصر حضور

۱۶۴	الف. اصول و کتب حدیثی راویان بحرینی با موضوعات مختلف
۱۶۴	۱. کتاب، از ابو الصباح گناتی عبیدی
۱۶۵	۲. کتاب، از ابن ابی ملیقه (ابراهیم بن خالد عطار عبیدی)
۱۶۵	۳. اصل، از ربیع بن عبدالله بن جارود عبیدی بصری
۱۶۶	۴. کتاب الراهب و الراهبة، از ربیع بن عبد الله بن جارود عبیدی بصری
۱۶۶	۵. کتاب، از خلیل عبیدی
۱۶۶	۶. کتاب، از عبدالله بن ابی یحفور
۱۶۷	۷. کتاب، از عبدالعزیز عبیدی کوفی
۱۶۷	۸. کتاب، از عبدالصمد بن بشیر غرامی عبیدی
۱۶۸	۹. کتاب خطب امیر المؤمنین ^۷ ، از مسعدة بن صدقه عبیدی
۱۶۸	۱۰. کتاب‌هایی، از مسعدة بن صدقه عبیدی
۱۶۸	۱۱. کتاب، از منذر بن جیفر حکیم عبیدی
۱۶۸	۱۲. کتاب، از عمر بن اُدینه

۱۳. کتاب، از حسین بن حماد بن میمون عبیدی ۱۶۹
۱۴. کتاب، از جُفیر بن حکم عبیدی، ابومنذر ۱۶۹
۱۵. کتاب، از مثنی بن عبدالسلام ۱۶۹
۱۶. کتاب المسائل للرضا، از عبدالله بن محمد حصینی (حضینی) عبیدی اهوازی ۱۷۰
۱۷. کتاب، از حسن بن سری، کاتب انباری ۱۷۰
- ب. اصول و کتب حدیثی راویان بحرینی در موضوع فقه ۱۷۰
۱۸. کتاب الطهارة، از بکر بن احمد بن ابراهیم بن یزید الاشج ۱۷۰
۱۹. کتاب الصلاة، از بکر بن احمد بن ابراهیم بن یزید الاشج ۱۷۱
۲۰. کتاب الزکاة، از بکر بن احمد بن ابراهیم بن یزید الاشج ۱۷۱
۲۱. کتاب الفرائض، از عمر بن اُذینة ۱۷۱
۲۲. کتاب الحج، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۱
۲۳. کتاب الصلاة، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۱
۲۴. کتاب یوم و لیلہ، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۱
۲۵. کتاب الطلاق، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۲
۲۶. کتاب الزکاة، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۲
- ج. اصول و کتب حدیثی راویان بحرینی در فضائل و مناقب ۱۷۲
۲۷. کتاب المناقب، از بکر بن احمد بن ابراهیم بن یزید الاشج ۱۷۲
- د. اصول و کتب راویان بحرینی در شعر و ادب ۱۷۲
۲۸. کتاب شعر ابی طالب بن عبدالطلب و اخباره، از عبدالله بن احمد بن حرب ... ۱۷۲
۲۹. کتاب طبقات الشعراء، از عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزّم بن خالد بن ... ۱۷۲
۳۰. کتاب اشعار عبد القیس و اخبارها، از عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزّم بن ... ۱۷۲
- هـ. اصول و کتب حدیثی راویان بحرینی در دعا و زیارات ۱۷۳
۳۱. کتاب الدعاء، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۳
۳۲. کتاب مزار امیر المؤمنین، از معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۳
- گفتار پنجم: ارتباط راویان شیعة بحرینی با راویان اهل سنت ۱۷۴
۱. صعصعة بن صوحان عبیدی ۱۷۴
۲. حکیم بن حبله عبیدی ۱۷۴
۳. زید بن صوحان عبیدی ۱۷۵
۴. زید بن صوحان ۱۷۵
۵. ابو تضره عبیدی ۱۷۵
۶. ابان ابی عیاش عبیدی بصری ۱۷۵
۷. پدر معاویة بن عمار دهنی عبیدی ۱۷۵
۸. رشید هجری ۱۷۶
۹. منذر بن مالک عبیدی ۱۷۶
۱۰. عمارة بن جوین عبیدی ۱۷۶
۱۱. ربیع بن عبدالله عبیدی ۱۷۶
۱۲. عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزّم بن خالد بن الفزّر عبیدی، ابو هفان ۱۷۶
۱۳. مسعدة بن صدقة ۱۷۶

۱۷۷	۱۴. عمر بن اَئینہ عیدی
۱۷۸	گفتار ششم: موضوع‌شناسی روایات راویان بحرینی
۱۷۹	الف. کلام و عقاید
۱۹۰	ب. فقه
۱۹۰	۱. ابان بن اَبی عیاش عیدی بصری، ابو اسماعیل
۱۹۱	۲. ابراهیم بن نعیم عیدی، ابوالصبح کنانی
۱۹۱	۳. بکر بن أحمد عیدی
۱۹۱	۴. حجاج بن سفیان عیدی بصری
۱۹۱	۵. حسن بن سری عیدی کاتب انباری
۱۹۲	۶. حسین بن حماد بن میمون عیدی
۱۹۲	۷. جلاس بن عمرو هَجَری بصری
۱۹۲	۸. خلیل عیدی
۱۹۲	۹. ربیع بن عبدالله بن جارود عیدی بصری
۱۹۲	۱۰. رقید (رقیه) بن مصقله عیدی کوفی
۱۹۳	۱۱. عبد الصمد بن بشیر عُرَامی عیدی
۱۹۳	۱۲. عبد العزیز بن عبدالله عیدی، خزاز
۱۹۳	۱۳. عبدالجبار بن مسلم عیدی
۱۹۳	۱۴. عبدالله بن ابی یَعفور عیدی کوفی
۱۹۳	۱۵. عبدالله بن محمد حُصَینی (حضینی) اهوازی عیدی
۱۹۴	۱۶. علی بن الحسن عیدی کوفی
۱۹۴	۱۷. عمر بن اَئینہ
۱۹۴	۱۸. عمرو بن جمیع عیدی
۱۹۴	۱۹. مختار بن زیاد عیدی
۱۹۴	۲۰. مسعده بن صدقه عیدی
۱۹۴	۲۱. معاویة بن عمار دهنی عیدی
۱۹۵	۲۲. منذر بن جُفیر بن حکیم عیدی
۱۹۵	ج. فضایل و مناقب
۱۹۵	۱. ابان بن اَبی عیاش عیدی بصری، ابو اسماعیل
۱۹۵	۲. ابوسعید بن رشید هجری
۱۹۵	۳. جَوَیریة بن مُسهر عیدی کوفی
۱۹۵	۴. رُشد هَجَری
۱۹۶	۵. سَکین بن عبدالعزیز بصری
۱۹۶	۶. علی بن الحسن عیدی کوفی، ابوالحسن
۱۹۶	۷. علی بن حسین عیدی
۱۹۶	۹. عمارة بن جُوین عیدی بصری، ابو هارون
۱۹۶	۱۰. عمر بن اَئینہ
۱۹۶	۱۱. یونس بن ابی یحفور
۱۹۷	د. قرائت و تفسیر

۱. ابان بن اَبی عیاش عبیدی بصری، ابو اسماعیل ۱۹۷
۲. زید بن صوحان ۱۹۷
۳. صعصعه بن صوحان عبیدی ۱۹۷
۴. عبدالله بن ابی یَعفور عبیدی کوفی ۱۹۷
۵. ابراهیم بن نعیم ابو الصباح کنانی ۱۹۸
۶. عمر بن اَئینه ۱۹۸
۷. مسعدة بن صدقه ۱۹۸
۸. معاویه بن عمار دهنی عبیدی ۱۹۸
- ۱۹۹ ..... گفتار هفتم: برخی آگاهی‌های عمومی و آماری از روایان بحرینی عصر حضور
- الف. نمودار میزان روایان به تفکیک نقل آنها از امامان شیعه: ۲۰۰
- ب. نمودار آرای رجالیان در باره روایان ۲۰۰
- ج. روایان بحرینی شهید ۲۰۱
۱. اَدهم بن امیه عبیدی بصری ۲۰۱
۲. الأشرف بن جَبَله عبیدی ۲۰۱
۳. جَوَیریة بن مُسهر عبیدی کوفی ۲۰۲
۴. حُکیم بن جَبَله عبیدی ۲۰۲
۵. رُشید هَجَری ۲۰۲
۶. زَعل بن جَبَله عبیدی ۲۰۲
۷. زید بن صوحان عبیدی ۲۰۲
۸. سیحان بن صوحان عبیدی ۲۰۲
۹. سیف بن مالک ۲۰۳
۱۰. عامر بن مسلم بن حسان عبیدی بصری ۲۰۳
۱۱. یزید بن تُبیط قِسی عبیدی بصری ۲۰۳
- د. روایان بحرینی شاعر و خطیب ۲۰۳
۱. سفیان بن مصعب عبیدی، ابو محمد ۲۰۳
۲. صعصعه بن صوحان عبیدی ۲۰۴
۳. عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزَم بن خالد بن الفُزر عبیدی، ابو هفان ۲۰۴
۴. عمرو بن مرحوم العبیدی ۲۰۴
۵. عوف بن بشر الشنی ۲۰۴
- هـ. روایان بحرینی مؤلف ۲۰۴
۱. ابراهیم بن خالد العطار العبیدی، ابن ابی ملیقه له کتاب، ۲۰۵
۲. ابراهیم بن نعیم عبیدی، ابوالصباح کنانی ۲۰۵
۳. بکر بن أحمد بن ابراهیم بن زیاد بن موسی بن مالک بن یزید الاشجع، ابو محمد ۲۰۵
۴. جُفیر بن حکم عبیدی، ابومنذر، له کتاب ۲۰۵
۵. حسن بن سری عبیدی انباری، له کتاب ۲۰۵
۶. حسین بن حماد بن میمون عبیدی، له کتاب ۲۰۵
۷. جَلاس بن عمرو هَجَری بصری ۲۰۵
۸. خلیل عبیدی، له کتاب ۲۰۶

٩. عبد الصمد بن بشير غرامى عبيدى، له كتاب..... ٢٠٦
١٠. عبد العزيز بن عبدالله عبيدى بصرى الخزاز، له كتاب..... ٢٠٦
١١. عبدالله بن ابي يعفور عبيدى كوفى، له كتاب..... ٢٠٦
١٢. عبدالله بن احمد بن حرب بن مهزّم بن خالد بن الفزّز عبيدى، له كتاب فى الشعر..... ٢٠٦
١٣. عبدالله بن محمّد حُصَيْنِي اهوازى عبيدى، له كتاب المسائل..... ٢٠٦
١٤. عمر بن أُثَيْبَة، له كتب..... ٢٠٦
١٥. المثنى بن عبد السلام عبيدى، له كتاب..... ٢٠٦
١٦. مسعدة بن صدقة، له كتاب خطب امير المؤمنين^٧..... ٢٠٦
١٧. معاوية بن عمار دهنى عبيدى..... ٢٠٦
١٨. منذر بن جُنَيْد بن حكيم عبيدى..... ٢٠٦
- و. راويان صاحب منصب..... ٢٠٧
١. مؤذن..... ٢٠٧
٢. سرداران سپاه..... ٢٠٧
٣. شرطه..... ٢٠٧

فصل سوم: محدثان و كاتبان آثار حديثى بحرين، احساء و قطيف

- الف. شرح حال و آثار محدثان بحرين، احساء و قطيف..... ٢١١
١. محمد بن عبد الله عبيدى بحراني، ابو عبد الله (زنده در ٤٠٣ق)..... ٢١٢
٢. محمد بن محمّد بحراني، قوام الدين (م ٧٣ق)..... ٢١٣
٣. ابن شريف اكمل بحراني (قرن ٦ ق)..... ٢١٤
٤. ابو نصر غارى احسايى (قرن ٦ ق)..... ٢١٤
٥. راشد بن ابراهيم بن اسحاق بحراني، ناصر الدين (م ٦٠٥ق)..... ٢١٥
٦. ابراهيم بن حسين بن ابراهيم بحراني (زنده در ٦٦٩ق)..... ٢١٦
٧. احمد بن سعيد بن سعادة بحراني (قبل از ٦٧٢ق)..... ٢١٦
٨. فضل بن جعفر بن فضل بن ابي قائد بحراني (زنده در ٦٧٩ق)..... ٢١٩
٩. ميثم بن على بن ميثم بحراني، كمال الدين، ابن ميثم (زنده در ٦٨١ق)..... ٢١٩
- آثار :..... ٢٢١
١. مصباح السالكين لنهج البلاغة من كلام امير المؤمنين^٧..... ٢٢١
٢. اختيار (مختصر) مصباح السالكين..... ٢٢٢
٣. منهاج العارفين فى شرح كلام امير المؤمنين^٧ (شرح المائة كلمة)..... ٢٢٢
٤. الدر المنثور (الدرر المنثورة والحكمة المأثورة)..... ٢٢٢
٥. رسالة فى شرح حديث المنزلة..... ٢٢٣
٦. شرح صغير بر نهج البلاغة..... ٢٢٣
٧. شرح حديث «الناس نيام»..... ٢٢٣
١٠. ابراهيم بحراني (ح قرن ٧ق)..... ٢٢٣
١١. حسين بن على بن سليمان (قرن ٧ق)..... ٢٢٣
١٢. على بن سليمان بن يحيى بن محمّد بن قائد، جمال الدين، كمال الدين (قرن ٧ق)..... ٢٢٤
١. الاشارات فى الكلام (الاشارات الواصلين)..... ٢٢٥

٢٢٥	٢. معراج السلامة و منهاج الكرامة
٢٢٥	٣. النهج المستقيم على طريقة الحكيم
٢٢٥	٤. قصة سلامان و ايسال
٢٢٦	٥. الخير في شرح ديباجة رسالة الطير ابن سينا
٢٢٦	٦. شرح الاشارات
٢٢٦	١٣. على بن حسن مطوع جرواني (قرن ٨ق)
٢٢٦	١٤. احمد بن فهد احساوي (زنده در ٨٠٦ق)
٢٢٧	١٥. احمد بن عبدالله بن متوج بحراني، ابن متوج (م ٨٢٠ق)
٢٢٩	١٦. حسين بن راشد حسيني قطيفي، ابن راشد، رضی الدين (زنده در ٨٢٧ق)
٢٣٠	١٧. حسن بن راشد بحراني حلي، تاج الدين (م ٨٣٠ق)
٢٣٠	١٨. محمد بن أحمد بن علي فقيه احساوي، شمس الدين (م ٨٤١ق)
٢٣١	١٩. ناصر بن احمد بن عبد الله بن متوج بحراني (م ٨٥١ق)
٢٣١	٢٠. ناصر بن ابراهيم بن بياح (صباغ) بويهى احساوي عاملى عيالى (م ٨٥٢ يا ٨٥٣ق)
٢٣٢	٢١. احمد بن محمد بن رفاعه سبعي احساوي، فخر الدين (زنده در ٨٥٤ق)
٢٣٣	٢٢. مفلح بن حسن بن راشد صيمري بحراني (م ح ٨٨٠ق)
٢٣٤	٢٣. يوسف بن حسين ، ابن ابى القطيفي (زنده در ٨٩١ق)
٢٣٤	٢٤. على بن ابى جمهور احساوي (قبل از ٨٩٥ق)
٢٣٥	٢٥. احمد بن مخدم اوائلى بحراني (قرن ٩ق)
٢٣٥	٢٦. حرز الدين اوائلى بحراني (قرن ٩ق)
٢٣٦	٢٧. حسن بن مطوع جرواني احساوي، جمال الدين (قرن ٩ق)
٢٣٦	٢٨. محمد بن موسى موسوي حسيني احساوي، شمس الدين (قرن ٩ق)
٢٣٦	٢٩. محمد بن ابى القطيفي (بعد از قرن ٩ق)
٢٣٦	٣٠. ابراهيم بن نزار احساوي، ناصر الدين (قرن ٩ق)
٢٣٧	٣١. موسى موسوي حسيني احساوي، كمال الدين (قرن ٩ق)
٢٣٧	٣٢. محمد بن علي بن ابراهيم بن ابى جمهور احساوي (زنده در ٩٠٩ق)
٢٤٠	١. تحفة القاصدين فى معرفة اصطلاحات المحدثين
٢٤٠	٢. التعليقة على اصول الكافي
٢٤١	٣. التعليقة على من لا يحضره الفقيه
٢٤١	٤. الحاشية على عوالى اللالى
٢٤١	٥. درر اللالى العمادية فى الأحاديث الفقهية
٢٤٢	٦. عوالى اللالى العزيزية فى الأحاديث الدينية
٢٤٥	٧. مجموعة الأخبار والمسائل التى جمعها من كتب شتى
٢٤٥	٣٣. شمس الدين محمد بن حسن استرأبادى (زنده در ٩٢٠ق)
٢٤٥	٣٤. سراج الدين بن عبد الرحمن بلادى (زنده در ٩٢٥ق)
٢٤٦	٣٥. حسين بن مفلح بن حسن بن راشد صيمري بحراني (م ٩٣٣ق)
٢٤٦	٣٦. محمد بن حسن بن احمد بن احمد بن فرج بن احمد بن حسن بن مبارك (زنده در ٩٤٣ق)
٢٤٧	٣٧. محمد بن عيسى بن محمد بن عيسى عاملى (زنده در ٩٤٩ق)
٢٤٧	٣٨. ابراهيم بن سليمان قطيفي بحراني، حسام الدين (م ٩٥٠ق)

آثار	۲۴۹
۱. اداء الدين و سعة الرزق	۲۴۹
۲. الاربعون حديثاً	۲۴۹
۳. الأمالی	۲۴۹
۴. الوافية فی تعيين فرقة الناجية (الفرقة الناجية)	۲۵۰
۵. نوادر الأخبار الطريفة	۲۵۰
۴۱. يحيى بن حسين بن عشيره بحراني سلم آبادی يزدي، شرف الدين ...	۲۵۰
شاگردان:	۲۵۵
۱. عبدالله بن عبدالكريم	۲۵۵
۲. علي بن خميس بن عبدالله جزائري	۲۵۵
۳. سيد عبدالجليل قاري حسيني	۲۵۵
۴. نور الله حسيني	۲۵۵
۵. محمد بن عيسى بن محمد بن عيسى عاملی	۲۵۶
۴۰. منصور بن يوسف بحراني (زنده در ۹۸۷ق)	۲۵۶
۴۱. محمد بن ابراهيم بحراني، شمس الدين (زنده در ۹۸۹ق)	۲۵۶
۴۲. ابراهيم بن اسماعيل بن عبدالله حسيني اوالی (قرن ۱۰ق)	۲۵۶
۴۳. حسين بن علي بن حسين بن ابي سروال اوالی (قرن ۱۰ق)	۲۵۷
۴۴. عبدالرحيم بن يحيى بن حسين بحراني (قرن ۱۰ق)	۲۵۷
۴۵. علي بن محمد هجري بحراني (قرن ۱۰ يا ۱۱ق)	۲۵۸
۴۶. محمد بن يوسف بحراني عسكري، ابو الحسن (قرن ۱۰ق)	۲۵۸
۴۷. حسين بن حسن بن أحمد بن سليمان حسيني خريفي بحراني (م ۱۰۰۱ق)	۲۵۹
۴۸. محمد بن حسين سبعي بحراني احسائي (م ۱۰۱۱ق)	۲۶۰
۴۹. داود بن ابي شافير بحراني (م ۱۰۱۷ق)	۲۶۰
۵۰. احمد بن عبد الصمد حسيني بحراني (م ۱۰۲۱ق)	۲۶۱
۵۱. احمد بن عبد السلام بن ناصر بن حسن بحراني (زنده در ۱۰۲۸ق)	۲۶۱
۵۲. ماجد بن هاشم حسيني صادقي بحراني شيرازي، سيد (م ۱۰۲۸ق)	۲۶۲
۵۳. حسن بن عبد الكريم بن حسن بحراني (زنده در ۱۰۴۸ق)	۲۶۵
۵۴. عبد علي بن حسين احسائي جزائري (زنده در ۱۰۵۴ق)	۲۶۵
۵۵. ابراهيم بن علي بن مبارك مقابي بحراني (زنده در ۱۰۵۵ق)	۲۶۵
۵۶. علي بن احمد بن محمد بن احمد احسائي بحراني الوادي (زنده در ۱۰۶۰ق)	۲۶۵
۵۷. صلاح الدين بن علي بن سليمان قديمي بحراني (زنده در ۱۰۶۴ق)	۲۶۶
۵۸. علي بن سليمان بن حسن بحراني قديمي، زين الدين، ام الحديث (م ۱۰۶۴ق)	۲۶۶
۵۹. محمد بن عبد الحسين بن شيبان حسيني بحراني، جمال الدين (زنده در ۱۰۶۴ق)	۲۶۹
۶۰. هاشم بن حسين بن عبد الرؤوف حسيني احسائي (زنده در ۱۰۷۳ق)	۲۶۹
۶۱. يوسف بن صالح بحراني (زنده در ۱۰۷۴ق)	۲۶۹
۶۲. عبد الصمد بن عبد القادر حسيني موسوي عريضي بحراني (زنده در ۱۰۷۵ق)	۲۷۰
۶۳. ابراهيم بن عبدالوهاب احسائي (زنده در ۱۰۸۵ق)	۲۷۰
۶۴. سليمان بن صالح درازي بحراني (م ۱۰۸۵ق)	۲۷۰

۶۵. حسین بن محمد بن مسلم بحرانی (زنده در ۱۰۸۶ق) ۲۷۱
۶۶. جعفر بن کمال الدین محمد بحرانی اوالی (م ۱۰۸۸ یا ۱۰۹۱ق) ۲۷۱
۶۷. حسن بن ندی بحرانی (زنده در ۱۰۹۷ق) ۲۷۳
۶۸. ماجد بن محمد حسینی بحرانی، سید (قبل از ۱۰۹۷ق) ۲۷۳
۶۹. محمد حسینی احسائی، شمس الدین (زنده در ۱۰۹۷ق) ۲۷۴
۷۰. صالح بن عبد الکریم کرزکاتی شیرازی بحرانی (م ۱۰۹۸ق) ۲۷۵
۷۱. هاشم بن حسین بن عبدالرئوف حسینی احسائی (قرن ۱۱ق) ۲۸۵
۷۲. عبد الرضا بن عبد الصمد بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۵
۷۳. محمد احسائی شیرازی، شمس الدین (قرن ۱۱ یا ۱۲ق) ۲۸۵
۷۴. محمد بن سلیمان بن محمد بن علی مقابی بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۵
۷۵. محمد بن علی احسائی (قرن ۱۱ق) ۲۸۶
۷۶. محمد بن حسن بن نصر الله حسینی بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۶
۷۷. جعفر بن صالح بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۶
۷۸. لیث بحرانی (حدود قرن ۱۱ق) ۲۸۶
۷۹. جعفر بن علی بن سلیمان (قرن ۱۱ق) ۲۸۷
۸۰. محمد بن حسن بن رجب مقابی رویسی بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۷
۸۱. احمد بن سالم بن عیسی بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۷
۸۲. محمد بن علی بن یوسف بن سعید بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۷
۸۳. سلیمان بن محمد بن ابی شافیر بحرانی (قرن ۱۱ق) ۲۸۷
۸۴. سلیمان بن علی بن ابی ظبیه اصبعی بحرانی (م ۱۱۰۱ق) ۲۸۸
۸۵. احمد بن محمد بن یوسف خطی مقابی بحرانی (م ۱۱۰۲ق) ۲۸۸
۸۶. عبدالله حسینی احسائی (زنده در ۱۱۰۳ق) ۲۸۹
۸۷. محمد بن یوسف بن صالح مقابی خطی بحرانی (م ۱۱۰۳ق) ۲۸۹
۸۸. محمد بن ماجد بن مسعود بحرانی (م ح ۱۱۰۵ق) ۲۹۰
۸۹. هاشم بن سلیمان حسینی کتکاتی بحرانی، سید (م ۱۱۰۷ق) ۲۹۰
۹۰. محمود بن عبدالسلام معنی بحرانی (زنده در ۱۱۰۸ق) ۲۹۸
۹۱. یوسف بن علی بن فرج منوی بلادی بحرانی (زنده در ۱۱۱۰ق) ۲۹۹
۹۲. عبد النبی بن محمد بن سلیمان بحرانی مقابی (ح ۱۱۱۵ق) ۲۹۹
۹۳. حسن بن محمد بن حسن حسینی بحرانی (زنده در ۱۱۱۷ق) ۲۹۹
۹۴. سلیمان بن عبدالله بن علی ماحوزی سبزواری بحرانی (م ۱۱۲۱ق) ۲۹۹
۹۵. احمد بن صالح درازی بحرانی، شیخ (م ۱۱۲۴ق) ۳۰۸
۹۶. علی بن عبدالله بن عبد الصمد بن محمد اصبعی بحرانی (م ۱۱۲۷ق) ۳۰۹
۹۷. محمد بن یوسف بن علی بن کتبار ضمیری نجیمی بلادی بحرانی (م ۱۱۳۰ق) ۳۰۹
۹۸. احمد بن ابراهیم بن احمد بن صالح عصفوری درازی بحرانی (م ۱۱۳۱ق) ۳۱۰
۹۹. علی بن جعفر بن علی بن سلیمان قدمی بحرانی (م ۱۱۳۱ق) ۳۱۱
۱۰۰. محمد بن حسن بن هلال بحرانی (م ۱۱۲۷ق) ۳۱۱
۱۰۱. احمد بن محمد بن حسن بن هلال بوری بحرانی (زنده در ۱۱۳۵ق) ۳۱۲
۱۰۲. عبدالله بن صالح بن جمعه سماهیجی اصبعی بحرانی (م ۱۱۳۵ق) ۳۱۲

۱۰۳. ناصر بن محمد خطی قطیفی جارودی (زنده در ۱۱۴۱ق) ۳۱۹
۱۰۴. یاسین بن صلاح الدین بن علی بن ناصر بن علی بلادی بحرانی (زنده ۱۱۴۷ق) ۳۱۹
۱۰۵. عبد الله بن علی بن احمد اوالی بلادی بحرانی (م ۱۱۴۸ق) ۳۲۱
۱۰۶. عبد علی بن احمد درازی بحرانی (زنده در ۱۱۴۹ق) ۳۲۱
۱۰۷. مکی بن صالح بحرانی (زنده در ۱۱۵۳ق) ۳۲۲
۱۰۸. عبدالله بن علوی موسوی بلادی بحرانی بیهیانی (م ۱۱۶۵ق) ۳۲۲
۱۰۹. عبد الله بن علی بن احمد بن سلیمان بلادی بحرانی (زنده در ۱۱۶۸ق) ۳۲۳
۱۱۰. محمد بن عبدالله بحرانی (زنده در ۱۱۷۳ق) ۳۲۳
۱۱۱. عبد الحسین بن احمد اصبعی (زنده در ۱۱۷۸ق) ۳۲۶
۱۱۲. حسین بن عبد الله حوری اوالی بحرانی (زنده در ۱۱۷۹ق) ۳۲۶
۱۱۳. حسین بن محمد بن جعفر ماحوزی بحرانی (م ۱۱۷۱ق) ۳۲۶
۱۱۴. یوسف بن عبد الله بحرانی (م ۱۱۷۱ق) ۳۲۸
۱۱۵. یوسف بن احمد بن ابراهیم درازی بحرانی، محقق (م ۱۱۸۶ق) ۳۲۸
۱۱۶. محمد بن عبدالله خطی بحرانی، ابو عزیز (م ۱۱۸۶ق) ۳۳۱
۱۱۷. عبد اللطیف بن حسن بن عیثان هجری احسانی (زنده در ۱۱۹۲ق) ۳۳۱
۱۱۸. عبد النبی بن مفید بن حسن شیرازی بحرانی (م ۱۱۹۲ق) ۳۳۱
۱۱۹. أبو الحسن بن محمد بحرانی شیرازی (م ۱۱۹۳ق) ۳۳۳
۱۲۰. حسین بن محمد بن عبد النبی یازیاری بیلادی بحرانی (م ۱۱۹۶ یا ۱۱۹۲ق) ۳۳۳
۱۲۱. حسن بن محمد بن علی دمشقی بحرانی، شیخ (قرن ۱۲ق) ۳۳۴
۱۲۲. عبد النبی بن احمد هجری بحرانی، ابو علی (قرن ۱۲ق) ۳۳۵
۱۲۳. عز الدین بن علوی مرقی بحرینی (قرن ۱۲ق) ۳۳۶
۱۲۴. علی بن حسن بن یوسف بلادی بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۳۶
۱۲۵. عبدالله بن نورالدین بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۳۶
۱۲۶. محمد بن علی اوالی بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۳۷
۱۲۷. محمد بن علی بن عبد النبی بن محمد بن سلیمان مقابی بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۳۸
۱۲۸. یوسف بن علی بحرانی حویزی، شیخ (قرن ۱۲ق) ۳۳۹
۱۲۹. احمد بن یوسف بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۳۹
۱۳۰. احمد بن علی موسوی بحرانی (قرن ۱۲ق) ۳۴۰
۱۳۱. خلف بن عبد علی بن احمد عصفوری درازی شاخوری بحرانی (م ۱۲۰۸ق) ۳۴۰
۱۳۲. عبد الإمام بن صالح آل سیف احسانی (م ۱۲۰۹ق) ۳۴۰
۱۳۳. محمد بن اسماعیل بن ناصر بن عبد السلام بحرانی (زنده در ۱۲۱۰ق) ۳۴۰
۱۳۴. حسین بن محمد بن احمد بن ابراهیم عصفوری شاخوری بحرانی (م ۱۲۱۶ق) ۳۴۱
۱۳۵. حسن بن حسین بن محمد آل عصفور درازی بحرانی (زنده در ۱۲۲۰ق) ۳۴۲
۱۳۶. علی احسانی (م ۱۲۲۱ق) ۳۴۲
۱۳۷. مال الله بن محمد معصوم موسوی خطی بحرانی (م ۱۲۲۲ق) ۳۴۲
۱۳۸. مبارک بن علی آل حمیدان قطیفی جارودی احسانی (م ۱۲۲۴ق) ۳۴۲
۱۳۹. حسین بن محمد آل عیثان قاری احسانی اخباری (زنده در ۱۲۲۹ق) ۳۴۳
۱۴۰. أحمد بن محمد بن احمد عصفوری بحرانی (م ۱۲۳۰ق) ۳۴۴

۱۴۱. عبد الحسين بن ناصر بحرانی (زنده در ۱۲۴۰ق) ۳۴۴
۱۴۲. أحمد بن حسن دمشتانی بحرانی (م ۱۲۴۰ق) ۳۴۴
۱۴۳. احمد بن زين الدين احسائي، شيخ (م ۱۲۴۱ق) ۳۴۵
- درنگی در آراء احسائي ۳۴۶
- اساتيد و مشايخ ۳۵۵
- راويان و اجازه گیرندگان ۳۵۶
۱۴۴. احمد بن صالح بن سالم بن طوق قطيفي (زنده در ۱۲۴۳ق) ۳۵۸
- اساتيد و مشايخ ۳۵۹
- تأليفات و آثار ۳۶۰
- درگذشت ۳۶۱
۱۴۵. محمد بن عبد علي آل عبد الجبار بحرانی قطيفي (بعد از ۱۲۴۴ق) ۳۶۱
۱۴۶. عبد الله بن مبارك آل حميدان احسائي قطيفي جارودي (م ح ۱۲۴۵ق) ۳۶۲
۱۴۷. عبدالمحسن بن لؤيمي احسائي بلادي (م ۱۲۴۵ق) ۳۶۲
۱۴۸. علي بن احمد بن زين الدين احسائي مُطيرفي (م ۱۲۴۶ق) ۳۶۴
۱۴۹. احمد بن محمد محسني ربيعي قُريني احسائي (م ۱۲۴۷ق) ۳۶۶
۱۵۰. حسن بن حسين عصفوري بحرانی بوشهري (م ۱۲۶۱ق) ۳۶۶
۱۵۱. احمد بن محمد صفار احسائي خطي (زنده در ۱۲۶۵ق) ۳۶۷
۱۵۲. عبد الصمد حسيني موسوي بحريني، نورالدين (بعد از ۱۲۶۵ق) ۳۶۷
۱۵۳. علي بن مبارك آل حميدان احسائي قطيفي جارودي (م ۱۲۶۶ق) ۳۶۷
۱۵۴. محمد بن مال الله بن معصوم موسوي قطيفي نجفي (م ۱۲۷۱ق) ۳۶۸
۱۵۵. حسن بن احمد بن محمد محسني فلاحی دورقي احسائي (م ۱۲۷۲ق) ۳۶۸
۱۵۶. حسن بن احمد محسني احسائي فلاحی (م ۱۲۷۳ق) ۳۶۸
۱۵۷. محمد تقی بن احمد احسائي مُطيرفي (م ۱۲۷۵ق) ۳۶۹
۱۵۸. محمد بن عبد النبي بن نعمت الله بحريني (قبل از ۱۲۹۶ق) ۳۶۹
۱۵۹. احمد بن عبدالامام آل سيف احسائي بحرانی (قرن ۱۳ق) ۳۶۹
۱۶۰. اسماعيل بن حسن بن محمد علي آل عبد الجبار بحرانی بوشهري (قرن ۱۳ق) ۳۶۹
۱۶۱. عبدالامام آل سيف احسائي بحرانی (قرن ۱۳ق) ۳۷۰
۱۶۲. عبدالله بن احمد بن زين الدين مُطيرفي احسائي (قرن ۱۳ق) ۳۷۰
۱۶۳. علي بن عبدالمحسن لويمي احسائي بلادي (قرن ۱۳ق) ۳۷۰
۱۶۴. محمد بن علي آل عيتان قاري احسائي اخباري (قرن ۱۳ق) ۳۷۱
۱۶۵. محمد بن احمد بن زين الدين احسائي (قرن ۱۳ق) ۳۷۱
۱۶۶. عبد الله بن تركي بن عبد الله بن كعبي عامري (قرن ۱۳ق) ۳۷۱
۱۶۷. احمد بن محسن بن منصور آل عمران قطيفي (قرن ۱۳ق) ۳۷۲
۱۶۸. حسين بن محمد مزدي احسائي هُفوي بصري (م ۱۳۰۱ق) ۳۷۲
۱۶۹. خلف بن عبد علي بن حسين آل عصفور بحرانی (م ۱۳۰۳ق) ۳۷۲
۱۷۰. هاشم بن احمد بن حسين موسوي احسائي (م ۱۳۰۹ق) ۳۷۲
۱۷۱. هاشم بن أحمد آل سلمان موسوي ميرزي احسائي (م ۱۳۰۹ق) ۳۷۳
۱۷۲. احمد بن صالح بن طعان ستري بحرانی (م ۱۳۱۵ق) ۳۷۳

۱۷۳. محمد بن حسین ودعائی همدانی احسائی، أبو خمیس (م ۱۳۱۶ق) ۳۷۳
۱۷۴. علی بن عبد الله بن علی ستیری بحرانی (م ۱۳۱۹ یا ۱۳۱۸ق) ۳۷۴
- ب. کاتبان آثار حدیثی بحرین، احساء و قطیف ۳۷۶
۱. محمد بن ابراهیم اوالی بحرانی (زنده در ۹۵۷ق) ۳۷۷
۲. محمد بن عبد الله بحرانی (زنده در ۹۶۱ق) ۳۷۷
۳. محمد بن علی اوالی (زنده در ۹۶۴ق) ۳۷۷
۴. حسن بن علی بن عبدالنبی قطیفی خطی طائی (زنده در ۹۶۶ق) ۳۷۷
۵. حسن بن علی حسینی بحرانی (زنده در ۹۷۱ق) ۳۷۷
۶. محی الدین بن احمد بن محی الدین علی بصری بحرانی (زنده در ۹۷۴ق) ۳۷۸
۷. یحیی بن حسین بن عشیره بن ناصر احمد بحرینی (زنده در ۹۷۹ق) ۳۷۸
۸. عبد الحق بن محمد بن عیسی حسینی مکی مننی بحرانی بلدی حلی (زنده در ۹۸۰ق) ۳۷۸
۹. حسن بن جعفر اوالی نیفی (زنده در ۹۸۳ق) ۳۷۸
۱۰. حسن بن کمال اوالی (زنده در ۹۸۳ق) ۳۷۸
۱۱. علی بن حرز بن احمد یحیی بن کمال ماحوزی بحرانی امامی (زنده در ۹۸۳ق) ۳۷۸
۱۲. محمد سعید بن حسین بن سلیمان بن غلیار اوالی بحرانی (زنده در ۹۸۶ق) ۳۷۹
۱۳. حسن بن احمد بن راشد بن عیسی عریفی اوالی (زنده در ۹۸۷ق) ۳۷۹
۱۴. داود بن شمس بن داود بن احمد بن حسن بن ابی احمد قتیبه شیبانی بحرانی... ۳۷۹
۱۵. زکریا بن علی بن ابراهیم خطی (زنده در ۹۸۹ق) ۳۷۹
۱۶. حسین بن عیسی بحرانی (زنده در ۹۹۰ق) ۳۷۹
۱۷. صالح بن یوسف بن محمد اوالی بحرانی مقشاعی (زنده در ۹۹۰ق) ۳۸۰
۱۸. احمد بن حسن بن مهنا حسین احسائی (زنده در ۹۹۷ق) ۳۸۰
۱۹. صالح بن ثامر بن عبدالله بن ثامر بحرانی احسائی (زنده در ۱۰۲۶ق) ۳۸۰
۲۰. نعمت بن علوی بن هاشم حسینی بحرانی (زنده در ۱۰۲۷ق) ۳۸۰
۲۱. علی بن نصر الله لیثی بحرانی (زنده در ۱۰۳۷ق) ۳۸۰
۲۲. محمد بن احمد اوالی بحرانی (زنده در ۱۰۵۵ق) ۳۸۰
۲۳. محمد بن سلیمان بحرانی (زنده در ۱۰۵۶ق) ۳۸۰
۲۴. حاتم بن علی بحرانی (زنده در ۱۰۶۷ق) ۳۸۰
۲۵. محمد بن علی عین داری بحرانی (زنده در ۱۰۶۹ق) ۳۸۱
۲۶. جعفر بن علی بن سلیمان بحرانی (زنده در ۱۰۷۰ق) ۳۸۱
۲۷. احمد بن حسن بن علی بن عمران جنیبی بحرانی (زنده در ۱۰۷۱ق) ۳۸۱
۲۸. عبد الحسین بن محمد بن حمید بحرانی (زنده در ۱۰۷۵ق) ۳۸۱
۲۹. صلاح بن ابراهیم بن محمد بحرانی (زنده در ۱۰۸۰ق) ۳۸۱
۳۰. حسین بن محمد بن مسلم بحرانی (زنده در ۱۰۸۱ق) ۳۸۱
۳۱. محمد بن علی بن حسین جمری بحرانی (زنده در ۱۰۸۴ق) ۳۸۱
۳۲. ابراهیم بن علی جبلی احسائی (بعد از ۱۰۸۵ق) ۳۸۲
۳۳. حسن بن حرز بن عبد الله بحرانی سترای (زنده در ۱۰۸۹ق) ۳۸۲
۳۴. احمد بن محمد بن مبارک بن حسین ساری بحرانی (زنده در ۱۰۹۳ق) ۳۸۲

۳۵. احمد بن شمس الدین حسینی بحرانی (قرن ۱۱ ق) ۳۸۲
۳۶. شعبان بحرانی (قرن ۱۱ ق) ۳۸۲
۳۷. محمد بن حسن بحرانی (زنده در ۱۱۱۶ ق) ۳۸۳
۳۸. محمد بن علی بن عبد الله بلادی بحرانی (زنده در ۱۱۳۹ ق) ۳۸۳
۳۹. محمد بن سعید بن محمد بن عبدالله مقالی بحرانی خطی (زنده در ۱۱۴۲ ق) ۳۸۳
۴۰. احمد بن حسین بن عبد الجبار بحرانی خطی (زنده در ۱۱۹۲ ق) ۳۸۳
۴۱. نوح بن هابیل بن احمد بحرانی (قرن ۱۲ ق) ۳۸۳
۴۲. جعفر بن احمد آل ماجد بلادی بحرانی (زنده در ۱۲۲۸ ق) ۳۸۳
۴۳. عطیة بن محمد بن احمد بن محمد بحرانی (زنده در ۱۲۸۶ ق) ۳۸۳
۴۴. زرع بن محمد علی بن حسین بن زرع خطی بحرانی (قرن ۱۳ ق) ۳۸۳
۴۵. حسین بن هاشم بن احمد بن هاشم موسوی بحرانی (زنده در ۱۳۳۳ ق) ۳۸۴
- ج. روابط محدثان بحرین، احساء و قطیف با دیگر حوزه‌های علمی شیعه ۳۸۴
۱. حله ۳۸۴
- ۱ - ۱. ابن میثم (زنده در ۶۸۱ ق) ۳۸۵
- ۱ - ۲. ابن فهد احسایی (زنده در ۸۰۶ ق) ۳۸۵
- ۱ - ۳. ابن متوج بحرانی (م ۸۲۰ ق) ۳۸۵
- ۱ - ۴. فخر الدین احمد بن محمد سلجی احسایی (زنده در ۸۵۴ ق) ۳۸۵
- ۱ - ۵. ابن ابی القطیفی (زنده در ۸۹۱ ق) ۳۸۶
- ۱ - ۶. ناصر بن احمد بن عبد الله بن متوج بحرانی (م ۸۵۱ ق) ۳۸۶
- ۱ - ۷. تاج الدین حسن بن راشد بحرانی حلی (م ۸۳۰ ق) ۳۸۶
- ۱ - ۸. مفلح بن حسن بن راشد صیمری بحرانی (م ح ۸۸۰ ق) ۳۸۶
- ۱ - ۹. ابن ابی جمهور (زنده در ۹۰۹ ق) ۳۸۶
۲. شیراز و اطراف آن ۳۸۷
- ۲ - ۱. احمد بن صالح درازی بحرانی، شیخ (م ۱۱۲۴ ق) ۳۸۷
- ۲ - ۲. احمد بن عبد السلام بن ناصر بن حسن بحرانی (زنده در ۱۰۲۸ ق) ۳۸۸
- ۲ - ۳. جعفر بن کمال الدین محمد بحرانی اوالی (م ۱۰۸۸ یا ۱۰۹۱ ق) ۳۸۸
- ۲ - ۴. صلاح الدین بن علی بن سلیمان قدمی بحرانی (زنده در ۱۰۶۴ ق) ۳۸۸
- ۲ - ۵. صالح بن عبد الکریم کرزکانی شیرازی بحرانی (م ۱۰۹۸ ق) ۳۸۸
- ۲ - ۶. عبد الله بن علی بن احمد اوالی بلادی بحرانی (م ۱۱۴۸ ق) ۳۸۸
- ۲ - ۷. عبد النبی بن مفید بن حسن شیرازی بحرانی (م ۱۱۹۲ ق) ۳۸۹
- ۲ - ۸. علی بن جعفر بن علی بن سلیمان قدمی بحرانی (م ۱۱۳۱ ق) ۳۸۹
- ۲ - ۹. علی بن سلیمان بن حسن بحرانی قدمی (م ۱۰۶۴ ق) ۳۸۹
- ۲ - ۱۰. ماجد بن هاشم حسینی صادقی بحرانی شیرازی (م ۱۰۲۸ ق) ۳۸۹
- ۲ - ۱۱. یوسف بن احمد بن ابراهیم درازی بحرانی (م ۱۱۸۶ ق) ۳۸۹
- ۲ - ۱۲. یاسین بن صلاح الدین بن علی بن ناصر بن علی بلادی بحرانی (زنده ۱۱۴۷ ق) ۳۹۰
۳. اصفهان ۳۹۰

فصل چهارم: جریان‌ها و رویکردهای حدیثی در حوزه بحرین

۳۹۳

مقدمه

- الف. پیشینه مدارس دینی در بحرین، احساء و قطیف ۳۹۳
- ب. ادب علم آموزی و امرار معاش طلاب بحرین ۳۹۵
- ج. تدریس ادبیات و محدثان ادیب بحرین ۳۹۶
- د. اجازات حدیثی در حوزه بحرین ۳۹۸
۱. اجازه اجتهاد ۳۹۹
۲. اجازه نکر ۳۹۹
۳. اجازه امور حسبیه ۳۹۹
۴. اجازه پزشکی ۳۹۹
۵. گواهی قرائت ۳۹۹
۶. اجازه حدیث ۴۰۰
- هـ. حوزه فقهی بحرین ۴۰۴

۴۰۷

گفتار اول: رویکرد عقلی یا جریان عقل‌گرا در حوزه حدیثی بحرین

۱. عالم بحرانی (م ۳۰۸ق) ۴۰۹
۲. راشد بن ابراهیم بن اسحاق (م ۶۰۵ق) ۴۱۰
۳. احمد بن سعاده بحرانی (قبل از ۱۷۲ق) ۴۱۰
۴. ابن مینم بحرانی (م ۶۷۹ق) ۴۱۱
۵. کمال الدین علی بن سلیمان بحرانی (قرن ۷ق) ۴۱۳
۶. علی بن محمد بن مائع احسائی (زنده در ۸۹۶ق) ۴۱۴
۷. ابن ابی جمهور احسائی (زنده در ۹۰۹ق) ۴۱۵
۸. احمد بن عبدالله بن متوج بحرانی، جمال الدین، ابن متوج (م ۸۲۰ق) ۴۱۶
۹. حسن بن راشد بحرانی حلی، تاج الدین (م ۸۳۰ق) ۴۱۶
۱۰. ناصر بن ابراهیم بن بیاع یوهی احسائی عاملی عیناتی (م ۸۵۲ یا ۸۵۳ق) ۴۱۷
۱۱. حسین بن علی بن حسین بن ابی سروال اوالی (قرن ۱۰ق) ۴۱۷

۴۱۹

گفتار دوم: رویکرد اخبارگرایی یا جریان نص‌گرا در حوزه حدیثی بحرین

- الف. سابقه اخبارگرایی در میان دانشمندان شیعه ۴۱۹
- ب. اختلاف نص‌گرایان با متکلمان در تاریخ فکری امامیه ۴۲۱
- ج. اختلافات و اشتراکات اخباریان و اصولیان شیعه ۴۲۳
- د. تأخر زمانی اخباری‌گری در بحرین از دیگر حوزه‌های علمی شیعی ۴۲۴
- هـ. انگاره زمینه‌سازی ابن ابی جمهور برای جریان اخباری‌گری و نقد آن ۴۲۶
۱. نقد این انگاره با تکیه بر میانی‌روشن‌شناختی ۴۲۸
۲. نقد این انگاره با تکیه بر میانی‌معرفت‌شناختی ۴۳۷
- یکم. تأثیرپذیری ابن ابی جمهور احسائی از مکتب حله ۴۳۸
- دوم. بهره‌گیری ابن ابی جمهور احسائی از عقل در اعتقادات ۴۴۱

سوم. امکان ادراک حسن و قبح ذاتی افعال (کارکرد عملی عقل) و رابطه عقل و شرع ۴۴۳

و. مشهورترین اخباریان بحرین ۴۴۷

۱. سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ یا ۱۱۰۹ ق) ۴۴۹

۲. سلیمان بن عبدالله بن علی ماحوزی سبکراوی بحرانی (م ۱۱۲۱ ق) ۴۴۹

۳. عبدالله بن صالح بن جمعه سماهیجی اصبعی بحرانی (م ۱۱۳۵ ق) ۴۵۰

۴. یاسین بن صلاح الدین بلادی بحرانی (زنده در ۱۱۴۷ ق) ۴۵۲

۵. یوسف بن احمد دزازی عصفوری بحرانی (م ۱۱۸۶ ق) ۴۵۲

۶. حسن بن محمد بن علی دمستانی بحرانی (قرن ۱۲ ق) ۴۵۴

۷. محمد بن علی بن عبد النبی مقابی بحرانی (قرن ۱۲ ق) ۴۵۴

۸. حسین بن محمد عیناتی بحرانی (قبل از ۱۲۴۰ ق) ۴۵۵

۹. حسین بن محمد بن احمد بن ابراهیم عصفوری شاخوری بحرانی (م ۱۲۱۶ ق) ۴۵۵

۱۰. محمد بن علی آل عیثان قاری احسائی اخباری (قرن ۱۳ ق) ۴۵۵

بعضی نتایج این پژوهش (تحلیل آماری) ۴۵۷

بیوست‌ها

بیوست (۱): فهرستواره آثار و تألیفات حدیثی محدثان بحرین بر ترکیب تاریخ وفات مؤلفان آنها ۴۶۳

بیوست (۲): فهرست اسامی حکامان احساء، قطیف و بحرین در دوره‌های مختلف تاریخی ۴۸۲

۱. عهد رسول اکرم تا پایان خلافت امیر المؤمنین علی (۱۱ - ۴۰ ق) ۴۸۲

۲. دوران حکومت امویان (۴۰ - ۱۳۲ ق) ۴۸۳

۳. دوران حکومت عباسیان (۱۳۲ - ۲۸۹ ق) ۴۸۴

۴. دوران حکومت قرامطه (۲۸۷ - ۳۶۷ ق) ۴۸۴

۵. دوران حکومت بنی الزجاج در اوال (۴۵۸ - ۴۶۰ ق) ۴۸۵

۶. دوران حکومت آل عیاش در قطیف و اوال (۴۶۰ - ۴۷۰ ق) ۴۸۵

۷. دوران حکومت عیونانیان (۴۶۹ - ۶۲۶ ق) ۴۸۵

۸. دوران حکومت بنی عقیل (الجبرین) (۶۴۲ - ۹۳۳ ق) ۴۸۶

۹. دوران حکومت آل حمید (بنی خالد) (۱۰۸۱ - ۱۲۴۵ ق) ۴۸۶

۱۰. دوران حکومت اول عثمانی (۹۵۷ - ۱۰۸۱ ق) ۴۸۷

۱۱. دوران حکومت اول سعودی (۱۲۰۸ - ۱۲۳۳ ق) ۴۸۷

۱۲. دوران حکومت دوم سعودی (۱۲۵۸ - ۱۲۸۸ ق) ۴۸۷

۱۳. دوران حکومت دوم عثمانی (۱۲۸۸ - ۱۳۳۱ ق) ۴۸۸

۱۵. آغاز دوران حکومت سوم سعودی (از ۱۳۳۱ - تا کنون (۱۴۳۷ ق) ۴۸۸

بیوست (۳) نقشه‌ها، نسخه‌ها و تصاویر ۴۸۹

فهرست منابع و مأخذ ۵۰۷

فهرست مطالب ۵۲۵